

LO VI DE LA MORT

ABDOs s' estimavan entranyablement, y eran en aquell dia del tot felissons, perque havia sigut lo de las bodas. Ell era alt, moreno, de cara sonriente y amable; y ella, d' ull viu, joganera y tendre. Eran duas jovenivolas ànimes al plaher nascudas, y cap pena ni dolor havia encara entristit la sua vida.

Era cap al tart: lo sol desde ran de las montanyas omplia de polsim d' or y grana tota la terra; los perfums de las plantas y flors, pujavan suauement cap amunt, en aquella hora baixa en que 'l sol no las cativa y mata; y 'ls aucells del cel, esclatavan d' alló millor, per tot arreu, sos cants de joya.

La terra 's mostrava bella y enamorada.

Ells dos eixiren de casa seva y s' endinzaren per un caminal d' alta arbreda. Eram al agost que la sombra convida, y un regueró frescal d' ayqua, que pel costat corria, feya mes delitosa la anada.

—¿Qué hermós, que hermós tot es, digué ell, y quanta ditxa es avuy la nostra.

Y ella, sonriguentli—Tot es amor—li va respondre;—tot viu per nosaltres.

Y agafantse de las mans, tots dos se llensaren á corre, contents com uns noys, taralejant un aire festiu, que davan goig de veure.

Al cap devall del camí s' alsavan uns xiprers del fossar d' una vinya vila. Foscos y espessos pujavan sus testas cap á dalt, que desde lluny ja imposavan. Eran com lo dolor, que sempre va en aquest mon, al costat de la ditxa. Ell va ovrirlos, y:—Anemhi, digué, m' agrada veurho tot, y avuy es lo millor dia pera ferho, donchs que no hi ha perill d' entristirse.

Y hi arrivaren.

Al costat de la porta, se 'n obría un altre de petita, que era la del

fosser. Un ample estrado, una cambra y la cuina, y al detras un eixida ab una grossa y usfanosa parra, héus aquí la seva estada.

Los dos hi entraren, y ell, ab aquella cara de plaher que sempre li era propia, eixi á donarlos la benvinguda. Y quan va saber que eran nuvis, y richs, y que eran al gosar de la vida, ab més gaubansa 'ls va rebre, y 'ls va convidar á refreshar dintre sa eixida.

La parra la cubria tota, y 'ls espessos yverts pampols hi donavan una suau claror y fresca que encativava l' ànima y feya desitj d' estarhi.

Al mitj hi havia una taula; lo fosser tragué una ampolla d' un vi negrós al ensems que transparent, y omplí los vasos. Ni un fil d' or era més bonich que aquell vi quan rajava.

—Es de la meva parra, digné lo fosser. Fa pochs anys que vaig plantarla, y 'm travalla tant, que la fresca no envejo á ningú, ni vi més rich y gustós crech que en lloch pugui ferse. Es vi que rejoyneix l' ànima, y la alegra y encisa, y més que tot, mata los dolors passats y aviva 'ls somnis del pervindre.

Ella al veurer aquell home ab son posat franch, campetxano y alegre, enrahonador, fer las alabansas de son vi, no feya més que riure, y ell se complavia ab las riallas d' ella. De prompte lo fosser s' aixecá, y alsant lo vas enlayre,—Senyors, digné, á vostras nuviansas, á vostra eterna joya!

Ells dos s' alsaren també, y un alegre trinch resonà per sota la parra.

Al primer glop ella deixá lo vas á la taula; tan fou lo empassarsel com apareixérseli al fons del vas com imatge aterradora, sa propia fe-somia en mort convertida. Ell se 'l begué de un cop, mes al deixar lo vas, sas faccions eran esphahordidas y quedá mut y fret, com si tingüés alguna cosa.

En aquell moment, una voladeta de pardals, passá corrents, per sobre l' emparrat, cap al cim d' un dels alts xiprers. Al arribarhi, los que hi eran, s' alsaren gap amunt; y barrejantse, tots plegats, se deixaren anar després, euvers la brancada. Costá una mica d' encabirshi, mes á la fi tots ho feren, y comensá en aquell punt una forta y frescosa xarrameca que tot ho omplia.

—Van á joch digné 'l fosser, y quin soroll que hi mouhen; no hi ha casa com la meva pera tothom estarhi á pler.

—Mira, digné ella, dirigintse á son espós, ¡qué n' estan de contents y alegres! tots se mouhen y 's bellugan, y no sembla sino que la naturalesa s' afanyi en ferlos grata sa existencia. També ho fará ab nos-altres.

Y ell respongué:—Es cert.

Y dirigintse al fosser,—som aquí, li va dir, pera veurer lo fossar y encara no 'ns lo haveu ensenyat. Entremhi.

Lo fosser va agafar un munyoch de claus y obrint una porteta d' un recó de la eixida los hi va introduhir.

Las sombras s' estenían ja per tota la terra; allá al defora, alguna que altre veu humana deixava de tant en tant sentir son ressó, per dentse per lo infinit espay; y de totes las casas en espiral anava aixecantse cap amunt una sumareda com senyal y guia de que anessin á buscar sota d' ella, los de cada una, la pau y ditxa de la familia, lo repòs de sa cansada vida.

Abdos entraren; un caminal de xiprers los hi obria pas fins al fons; pels costats, las tombas en las que s' hi coneixía la amorosa ma del piadós recort; y al peu mateix de l' eixida, la fossa comuna, ahont jeyan ignots y desconeguts los més cruels y sagnants dolors d' eixa terra.

A abdos va pareixer que los xiprers se movian, y tant més quant hi entraren, lo moviment era més fort y fins semblava com si ballassin.

De prompte s' aturaren: los dos xiprers del cap devall s' havian juntat tant que anavan de costat, y tocantse l' un ab l' altre corrian festius y alegres, y l' un mostrava una cara sonrisenta y amable, y l' altre un ull viu en sa cara rossa, joganera y tendre: eran sos dos retratos; y corrian y saltavan en mitj dels altres xiprers y de totes las flors de las tombas y de tot lo que 'ls rodejava.

—¿Qué es aixó?—digué ella.

Y las tombas s' obriren y desde l' fondo de la terra s' alsá un gemitx pahorós, trist y profundo; y tot responía á sa veu. Y no obstant, en mitj d' ell, com si res sentissen, los dos xiprers seguian sa dansa, y corrian y saltavan, sens may pararne, sempre joyosos y alegres.

Ella espahordida, s' agafá del bras de son estimat, y ell, al sentirlo tornat en sí, va embestir cap als xiprers, com si alló no pogués ser més que un pesat somni.

Lo fosser era allí al detrás, com si no veyés res, regant algunas de las flors de las tombas. De tant en tant, deixava escapar de sos llabis un cant pesat y monótono, que ab prou feinas se sentia, si no fos pera infundir á tot aquell conjunt mes fredat y tristesa.

Al avansar ells dos, se toparen ab una tomba; en ella hi vejeren á sos pares á qui havian cregut sempre tant felissos, á qui sempre havían vist richs, alegres y festosos, disfrutant de tots los plahers d'

eixa terra, y no obstant, jeyan allí ab cara entristida, aclaparats per lo dolor, ab un cor que havia anat esqueixantse ab los continuos pessars d' eixa vida.

Y mes enllá vejeren altres tombas y en totas regnava lo dolor y pena; ni un cor hi havia que no fos trossejat y malmés per amples feridas.

Los xiprers seguien son cant festiu y alegre, y quan ells dos embadalits ab lo que veyan, se 'ls sentiren á sobre, y alsaren lo cap pera mirarlos, de joves los trovaren convertits en arbres vells; y obrintse per la soca, ell hi veié, en lo seu, una cadena de pérduas, traicions y malvestats que fortament lo lligavan; la enveja, lo rencor y l' odi; y ella, en lo que representava, una nit perenne d' abnegació y dolor, de angoixa; la mort dels que devian ser los seus fills, y per tot lo desespero y la miseria.

No pogueren resistir mes, é instintivament recularen. Feren un crit al fosser, mes aquest ni sols va sentirlos; lo cant festiu y alegre dels xiprers sens dupte que va destorbarho.

Y reculant, reculant no s' adonaren de que la fossa comuna era oberta, y abdós hi caigueren.

Al estrépit hi va correr lo fosser, mes ja no hi va ésser á temps: tots dos jeyan alli dins pera no alsarse més. Ella s' havia tret una creu de brillants que tenia penjada al coll, y la tenia á la mà, com si volgués ampararshi, y ell, encara semblava que se la mires á n' ella, ab tot lo amor de la sua ànima.

Lo fosser se 'ls va contemplar una estona, semblá com si hi volgués baixar, mes fent un gesto despreciatiu, agafá un gràpat de terra y'l tirá allá dintre.

—Aquests, digué, lo mateix que tots los altres, han vingut á fer nit á casa seva. Ja despertarán.—Y fent una sarcàstica rialla, agafá 'l munyoch de claus, obrí la porta de la eixida y's ficá á casa seva á esperar lo següent dia.

Ell era alt, moreno, de cara sonrisenta y amable, ella era rossa, d' ull viu, joganera y tendre: tots dos richs y hermosos... ¡Eran dues jovenívolas ànimes al plaher nascudas!

F. MASPONS Y LABRÓS.

RECORDANSA

L'amor es una cosa molt gran, composta de moltes coses molt petites: com si diguéssem, *un poema en redolins*.—J. M. BARTRINA.

IN S' á posta de sol vaig seure devora ella.
Haviam conversat llargament, pero encara teniam més cosas á dir. Ni sols haviam arribat á mitjan lloch.
Ella senyava un mocador ab la meua cifra. De tenir el cap baix, un floquet de cabells, separat dels altres, li penjava en el front, y el vent el seya volatejar.
Jo li prenia las tisoras petitas qu' ella emprava, y li deya:
—¿Me 'l vols donar per recordansa teua?
Ella 'm mirava dolsament, sense parlar paraula, y moguent el cap me deya nó.

Tornavam rependre la conversa. Ella parlant brodava; y mentres tenia 'ls ulls baxos demunt el tamboret, jo gosava mirar y contemplar aquellas galtas suas vellutadas, aquella boca petitona, aquell coll que alenant s' alsava y s' abaxava. El floquet de cabells volaba y se movia.

—¡Vida! el m' has de donar! Anit no m' en aniré sens ell. ¿Me 'l vols donar, vida?

—No,—responía, y 'm mirava dolsament.—T' en durás aquest mocador que 'm demanares, y qu' he brodat per tu. No 'm destorbes, y tendré temps d' acabarlo abans que fassa fosca.

Sol post, acabá 'l mocador. Llavors s' en aná, y 'm dexá tot sol el temps de dir tres *salves*.

Encara conversárem una estona, drets á la branca del portal; y quant me despedia, me doná 'l mocador bens aplegadet dins un paper de seda.

—A reveure, vida. Fins á demá.

—A reveure.

Quant vaig arribar á casa, vaig posar el mocador dins el calaxet de las recordansas, y vaig tancar ab clau.

II

He jagut malalt, y ja fa set días que no l' he vista. ¡Deu meu, y que l' anyor!

La primera hora qu' he dexat el llit, he obert el calaxet de las recordansas, y n' he tret el mocador brodat d' ella.

L' he besat; y mentres 'l desplegava, ¡oh bella sorpresa! ¿may diríau á dintre què hi he trobat? Aquell floquet de cabells seus.

Encara 'l tinch, y no me l' acabo de mirar. ¡Quantas vegadas haurá pensat ella en la sorpresa que m' ha donada!

¿Y ara no pensau que més m' estim axó, que si desseguida, quant jo l' hi demanava, me l' hagués donat?

Vosaltres, enamorats com jo mateix, no vos es seguit exclamar mil vegadas: «¡Qu' es d' enginyós l' amor?»

De piers com aquest y de millors, (si estimau de bon cor,) vos ne dará cada dia la vostra enamorada.

M. OBRADOR BENNASAR.

Palma de Mallorca 1879.

TRADUCCIONS

DEL POETA CUBÁ D V. TEJERA.

I

¡Qué petita es la distancia
Entre la terra y lo cel!
¡Cent passos: desde 'l meu quartó
Fins á arribá al quartó teu!

II

Tinch jo duas estimadas
Que omplán mon cor d' alegría:
Filla de la terra es l' una,
Y l' altra del cel n' es filla;
Dona aquella, ángel aquesta:
Ma musa y la meva nina.
La nina detesta al ángel
Perque hi ha cops que m' encisa,
Y perque m' encisa á voltas
Odia l' ángel á la nina.
Ignoran las gelosetas
Ignoran mas dos aymías
Que de tal modo confosas
Vиuen en l' ánima mia,
Que ma passió per la una
Ma passió per l' altra aviva:
Que á la musa no adorara,
Si no estimés á la nina:
Y que á ma nina idolatro,
Perque aymo á la musa mia!

III

Besá mon front ma estimada
 Y troví dols lo pensar,
 Va besar després mos parpres
 Y més la llum m' agradá,
 Me besá 'ls llavis y trovo
 La mel amarganta encar.

IV

Prega, sí, pero no tant.
 Tú condempnarte no pots:
 Del infern un cel farás...
 Y á Deu no li convé aixó.

R. D. PERÉS.

LOS GOSSOS

(Del llibre de *Edmondo de Amicis, CONSTANTINOPLA*)

UAN llegirem per primera vegada lo llibre qual nom acabam d' escriurer, que com lo titolat *Marruecos*, que havíam ja traduhit, debíam traslladar del italià al castellà pera «El Mundo Ilustrado», popular publicació que donan á llum en aquesta ciutat los conegeuts editors Espasa y Companyia, després d' admirar una vegada mes las excepcionals condicions de destre descriptor y escriptor peritissim que distingeixen al autor, creguerem que no 's podia demanar mes, tant bon punt haguerem llegit los capítols destinats á descriurer *los gossos, los eunuchs y las turcas*.

Fa poch temps, un distingit y estimat amich, nos facilitá la obra titolada «Saggi critici» del eminent professor de la Universitat de Nàpols, Francisco d' Ovidio, en la qual se llegeixen dos articles relativus á las obras d' Edmondo Amicis, en lo segon dels quals, se menciona la obra *Constantinopla*, citantse precisament dits passatges, com los mes acabats del llibre. Confirmada nostra apreciació per crítich de tant valer, resolguerem traduhir al catalá los dos fragments damunt ciutats, ab l' intent de ferlos assaborir als lectors de LA RENAIXENSA, y de moure en ells lo desitj de coneixer al que, en nostre concepte, es avuy lo primer prosista italià. Mes si de semblant intent se senten escomesos, los aconsellam que l' llegeixen, no en las traduccions que de las obras citadas havém fet en llengua castellana: sinó en la dolsa, armoniosíssima y per tot extrém primorosa en que originalment han estat escrits, y de la qual, aixís com dels mérits que la avaloran, manejada per l' autor de *La vita militare, Pagine sparse, Olanda*, etc., etc., sols pot donarne incompleta idea, la mes conciensuda y cuidada traducció.

Vegis ara lo primer dels articles referits.

Més llavors (es dir, quan Constantinopla s' haja convertit en una
LA RENAIXENSA.—Any XII.

ciutat com las demés de l' Europa moderna) haurá d' ella desaparecida una de sas curiositats més curiosas; so es los gossos.

Y puig l' assumpto s' ho val deixaré un poch correr la ploma.

Constantinopla es una immensa gossera: aixó ho veu tothom, tant bon punt hi arriba. Los gossos constitueixen una segona població dins la ciutat, ménos numerosa; pero no ménos estranya que la primera. Sabut es quant los Turchs los estiman y protejeixen. No 'm ha sigut possible averigar si ho fan moguts pel sentiment de caritat que 'l Corán recomana fins envers las bestias; ó perque pensan d' ells, com de certas aus, que son portadors de fortuna; ó perque 'l Profeta 'ls aymaba; ó perque parlan d' ells llurs sagradas historias; ó perque, segons altres pretenen, Mahomet lo Conqueridor, marxaba prescedit d' un atapahit estat major gossénc, que ab ell penetrà triunfant per la bretxa oberta en lo portal de Sant Romà. Més lo cert es que se 'ls estiman de cor; que molts Turchs deixan en testament grossas partidas pera mantenirlos, y que quan lo Sultá Abdul Mejid, resolgué enviar-los tots á l' isla de Mármarà, 'l poble mormurá, rebentlos ab gran festa quan retornaren, de manera que 'l Gobern, á fi y efecte de no donar lloch á escandols ni malas volensas, determiná deixarlos en pau per un may mes.

Esdevé, ab tot, que com lo gos, segons lo Corá, es un animal inmundo, de manera que no hi ha turch que no 's cregués contaminat, donantli en casa hostatge, no n' hi ha un sol, entre 'ls innumerables gossos que á Constantinopla existeixen, del qual ab rigor puga dirse que pertany á determinada persona. Tots ensembs forman una gran república de vagamons libèrrims, sense collar, sense nom, sens ofici, sense casa y sense llei. Tot ho fan al mitj del carrer: en ell s' obran ab las potas lo jas, en ell dorman, en ell menjan, en ell cadellan, en ell crían llurs cadells y en ell acaban llurs días, sense que persona alguna, per lo manco en Stambul, los inquieti ni destorbi poch ni molt en llurs afers y en llur repòs. Pot ben dirse que son los verdaders amos del carrer. En nostras ciutats lo gos es qui s' aparta pera que passin los cavalls y las personas; allí son las personas y 'ls cavalls y 'ls ases los que donan una gran volta á fi y efecte de no xafar los cans. En los llochs més concorreguts de Stambul, quatre ó cinch gossos apilotats y endormiscats en lo bell mitj del carrer, son causa de que durant mitja diada, descrigan un gran tom los habitants tots d' un barri enter.

Y altre tant succeheix en Pera y en Galata, ahont se 'ls deixa en pau, no pas per afecte que se 'ls tinga, sino perque son tants, que de pretendre tráurerselos d' entre peus, mes remey no hi hauria, que

anar á cops de roch y garrotadas, desde 'l punt y hora en que s' eixís de casa, fins al instant que á ella s' tornás.

Ab prou feynas se mouhen quan en los carrers amples y plans, se veuhens venir damut un carruatje tirat per quatre cavalls que corren com lo vent, y no té espay pera desviarse. Llavors s' aixecan, mes no avans del posterer instant, es dir quan tenen ja 'l casco del cavall á un dit del cap, y trajinan ab recansa llur pigricia quatre dits més enllá: lo extictament indispensable pera salvar la vida.

La peresa es lo tras distintiu dels gossos de Constantinopla. S' ajassan en mitj dels carrers, cinch, sis, deu, de renglera, ó fent rodona, ó apilotats de tal manera que no semblan bestias, sino pilas de fems, y allí s' estan dormint un jorn sencer, entre mitj d' una cridoria y un tarbabastall capás d' ensordir, sens que pluja, sol ó fret los puga moure. Quan neva permaneixen sots la neu: quan plou permaneixen submergits en lo fanch que fins los cubreix lo cap, de manera que després, quan s' aixecan, semblan bosqueigs de gos fetis per má d' escultor y no s' distingeixen ni ulls, ni orellas, ni nas.

Ab tot, á Pera y á Galata, son menys dropos que á Stambul, per la rahó sensillísima de que 'ls es més difícil procurarse 'l violari. Aquí estan abonats: allí menjan á raccions. Son la escombra viva dels carrers: lo que 'ls porchs refusen, es per ells lleminaría. Fora rochs, menjan de tot, y encara no tenen al pahidor lo indispensable necessari pera no morirse, tornan á ajassarse, y s' dormen fins que 'ls desvetlla la fam. Quasi sempre dormen en lo mateix lloch.

La població canina de Constantinopla, está dividida per barris, de la mateixa manera que la població humana. Quiscun barri, quiscun carrer, está habitat, ó per millor dir, possehit per un cert nombre de gossos, parents y amichs, que no se n' allunyan may y no permeten penetrarhi als extranys. Practican una mena de survey de policia. Te-nen llurs puestos de guardia; llurs punts avansats, llurs centinellas; donan rondas y fan descobertas. Ay del gos d' un altre barri, que empés per la fam, s' arrisca á penetrar en los propis de sos vehins! Un remat de gossos endemoniats l' empayta de sech á sech, y si l' atrapa, 'l mata; si no 'l pot atrapá 'l perseguix rabiosament, fins que ha passat lo terme del barri. Fins lo terme, no més enllá: lo territori enemich, es quasi sempre temut y respectat.

Impossible es de tot punt donar idea de las batallas, dels xivarris que s' arman per un os, per una gossa ó per una violació de territori. A cada instant pot contemplar-se un escabot de gossos barallarse furiosament en un arreplech embolicat y confos, y desapareixer dins d' un núvol de pols, y allí udols, y erits y jemechis, tants y tant aguts,

que un sort los sentiría: després los contendents se 'n van quiscú per son costat, y entremitj de la esvehida polsaguera, se veuen esteses á terra las víctimas de la barreja. Amors, gelosías, lluytas, sanch, potas trencadas, orellas fetas bocins, son afers de cada estona. De vega-das se 'n juntan tants, y mouhen tal terrabastall devant de una botiga, que no queda més remey á fadrins y botiguers, que, armantse d' estacas y tamborets, practicar una sortida militar en tota regla, á fi d' escombrar lo carrer, y voleune llavors de cops que fan ressonar caps y lloms y panxas, y d' udols que omplan l' espai! Sembla que tot se n' entria.

A Pera y á Galata particularment, aquellas bestiolas estan tant fetas á rebrer; tan acostumadas á posarse á correr quiscuna volta que veuen un bastó, que encara no obuen la remor de una ombrella, ó d' un jonch, sonant en l' empedrat del carrer, ó fugen ó be 's disposan á fugir; y encara que sembli que dormen, quasi sempre tenen un ull mitj cluch, un puntet imperceptible de pipella vijalant, ab lo qual segueixen atentissimament, encara que sia durant un quart d' hora batallera, y á cualsevol distància, fins los més insignificants moviments de cualsevol objecte que tinga aparença de bastó. Y tant poch acostumats estan á tot lo que sia bons tractes, que n' hi ha prou, passant, afalegarne un, pera que se n' atansen deu, saltant, glapint, remanant la cua, los quals accompanyan al generós protector fins al extrem del carrer, ab los ulls espurnant de joya y gratitud.

La condició d' un gos á Pera y á Galata, es pitjor, y no 's pot dir mes, que la d' una aranya á Holanda, que es l' esser mes perseguit de tot lo regne animal. Contemplantlos, sembla impossible que no hi haja per ells una recompensa després de morts. Fins ells, com tot en Constantinopla, me despertaba una reminiscència històrica; mes era una amarga ironia: eran los gossos de las famosas casseras de Bayazet, que corrian per las boscurias imperials de l' Olimpo, ab mantellinas de porpra, y ab collarins emperlats. ¡Quina diferència en llurs respectivas condicions socials!

Llur desgracia pervé en gran part de llur lletjesa. Quasi tots son gossos de la rassa dels mastins, ó dels gossos llops, y tenen alguna cosa del llop y de la guilla; ó més bé no retrauhen de cap; puig son productes horribles d' entroncaments furtius, pintats de colors estranys, del grandor dels anomenats gossos de carnicer, y magres que se 'ls poden contar las costellas á vint passos de llunyaria. A més d' aixó, á la major part, la ronya 'ls té redubits á un estat tal, que si no se 'ls vejés caminar, se 'ls pendrà per rossas de gossos degollats. Se 'n veuen ab la cua motxa, ab las orellas tallades, ab lo llom pelat,

ab lo coll plé d' escorxaduras, bornis, escoixats de dues camas, plens de nafras y menjats de moscas; reduhits, en una paraula, al últim extrem à que pot esdevenir un gos vivent, verdadera expressió de la fam, de la guerra y dels amors de carreró. La cua pot ben dirse que 's article de luxo: estrany es lo gos de Constantinopla que la serve entera després de dos mesos de vida pública. ¡Pobres bestias! farian llàstima à un cor de roca, y ab tot se 'n veuen de vegadas d' esmotxats y rosegats de manera tant extranya; se 'n veuen caminar ab certs gronxaments tant llorts, ab certs salts tant extravagants, que es impossible aguantar-se 'l riurer.

Y no son encara la fam, ni la guerra, ni las garrotadas llurs pitjors flagells: de poch temps ensá, s' es introduxit à Pera y à Galata un us per demés crudel. Tot sovint, de nit, los pacifichs habitants de dits indrets veuen interromput llur tranquil so per un soroll endemoniat; y guaytant per la finestra, distingeixen en lo carrer una espantable munió de gossos que brincan lo mateix que cabrits, y retomban furiosament, y 's pegan cops de cap per las parets; y després al ratllar lo dia, 'l carrer se veu sembrat de cadavres. Es que 'l metje ó l' apotecari del barri, tenint per costum estudiar de nit, y no volent esser destorbats per la gossada, s' han procurat una setmana de quietut per medi d' una distribució de pindoletas enmatzinadas.

Aquestas y altras causas contribueixen indubtablement à que 'l número de gossos disminuesca de dia en dia en Pera y en Galata; més de que serveix? Mentrestant à Stambul creixen y 's multiplican, fins y tant que no tenint en la ciutat turca aliment precis, emigran poch à poch, à la oposta ribera, y omplen en la família exterminada quants buyts han produhit las batallas, la miseria y las matzinias.

GAYETÀ VIDAL DE VALENCIANO.

LOS XIQUETS DE VALLS

AMUNT!

Al meu amich lo reputat dibuixant En Pere Elias.

Som la gent de la terra,
llauradors som del Camp;
es un mur cada espalla
y un garrot cada bras,

Som de cara morena
com lo pa del mestall;
com lo vi de la plana
tenim foch en la sanch;

Som del Camp ¡Deu me valga!
decidits y sapats,
be per tot nos ho diuhen:
gent del Camp, gent del llamp.

¡Si 'ns festejan los pobles
en sas festas anyals!
ab la nostra arribada
la alegría renaix;

Los baylets saltironan
de la gralla al devant,
y als nins alsan las mares
perque 'ns vejan passar.

Fins los vells ¡Deu me valga!
al padris dels portals
ab enveja 'ns nomenan;
gent del Camp, gent del llamp.

Quan ressona la gralla
y redobla 'l timbal,
com un ferre á altre ferre
lliga un bras á altre bras;

En las duras espatllas
ab feresa arrapats
sols ab quatre gambadas
los baylets son á dalt,
Com mes pes ¡Deu me valga
mes nos plau aguantar:
¡no 's doblegan los rouras!
Gent del Camp gent del llamp.

Fills de terras estranyas
no enfortits pel travall,
prou motejan de barbre.
nostre joch que es de pau.

Qui en lo cos té coratge
se enobleix y 's fa gran
que es cobart lo qui es feble
y es traydor qui es cobart.

Fem castells ¡Deu me valga!
ab amor abrassats,
y abrassats ningú 'ns vincla:
Gent del Camp, gent del llamp.

En lo cim de la *torre*
com á noble estandart,
barretina dels avis
sol lo vent volejar:

¡Que no 's perdan las *torras*
ni *castells* ni *espadats*,
que be 'ns plau enlayrarla
tot mostrant que som braus!

Que som braus ¡Deu me valga!
per si l' hem de venjar,
com ja férem ab ánimes
Gent del Camp, gent del llamp.

Y si un jorn Catalunya
vol petjarla un tirá
en l' alberch tenim éynas
que grillons han trencat.

Som la gent de la terra,
llauradors som del camp;
es un mur cada espatlla
y un garrot cada bras;
Tenim pit ¡Deu me valga!
sabém dur la destral,
y 'ns dirán ara y sempre;
Gent del Camp, gent del llamp.

JOSEPH VERDÚ.

LOS ENUUCHS

(Del llibre de *Edmundo de Amicis. CONSTANTINOPLA*)

Nab tot encare hi ha á Constantinopla altres essers que fan mes condol que 'ls gossos, y son los eunuchs, que, com s' hi introduheixen á despit dels formals preceptes del Coran, que condempnan eixa infame degradació de la naturalesa, subsisteixen encare, no obstant la nova lley que prohibeix semblant comers, perque mes forta que la lley es la malvada codicia de l' or, que fa escometre 'l delicte, y lo despiciat egoisme que se 'n val.

Eixos desgraciats se troban á cada pas pels carrers, de la mateixa manera que á cada pas se troben en la historia. En lo fondo de quisquín quadro de la historia de Turquia campeja una de eixas sinestras figures, ab los fils d' una conjuració en los dits; que coberta d' or ó teñida de sanch, víctima, ó confident, ó butxí, manifesta ú ocultament formidable, está com un espectre á la sombra del soli, ó espiant desde la espitllera d' una porta misteriosa. De la propia manera en Constantinopla, entremix de la gent afanyada dels bazars, entre la regositjada multitut de las Ayguas dolsas, entre las columnas de las mezquitas, prop los luxosos carruatges, en los vapors, en las barcas, en totes las festas, abont hi ha aplech de gent, se distingeix eixa larva d' home, aquesta figura dolorosa, que ab sa persona llença una taca lugubre demunt tots los alegres aspectes de la vida oriental.

Mermada la omnipotencia de la cort y vinguda á menys llur importància política; relaxantse la terrible gelosia oriental, ha mimbat la importància que tenian en las casas particulars; las ganancies perversas de llur estat han decaigut en gran manera, y sols ab gran dificultat troban avuy en la riquesa y la dominació una compensació insignificant á llur desventura: al present no 's troban ja los Ghaznefer Agá que consenten la mutilació pera esdevenir capitossos dels eunuchs

blanchs: tots son en la actualitat veras víctimas y víctimas sens conhort, comprats ó robats de nins en Abisinia ó en Siria, un sobre tres sobrevivint al coltell infame, y revenuts, ab escàndol de la llei, ab una hipocresia d' amagament, mes odiosa encara que un mercat descobert.

No cal preguntar qui son: se reconeixen tant sols vehentlos. Quasi tots tenen elevada estatura, y son grassos, flonjos, de rostres imberbes y decaiguts, curts de cos y llarchs de camas y de brassos. Vesteixen fez, una llarga levita negra, pantalon á la europea, y un bid de cuiro d' hipopótamo, que constitueix la insignia de llur ofici. Caminan fent grans gambadas y gronxantse com si fossin bailets grans. Acompanyan á las senyoras á peu ó á cavall, devant y derrera de las carrossas, de vegadas sols, de vegadas á parells, y giran constantment en derredor los ulls vigilants, que al mes insignificant esguart, ó acte irreverent del qui passa, prenen una expressió de rabia feréstega que met espavent y temor. Fora d' aquests cassos son rostre ó no diu res absolutament, ó sols expressa un fàstich pregon per tot quan los rodeja. No tinch present haverne vist riurer un tant sols.

N' hi ha de joves que sembla tingen cinquanta anys; n' hi ha de vells que apareixen adolescents envellit en un sol dia; n' hi ha de grassos, flonjos, tous, llardosos, que semblan inflats ó engreixats d' intent, com bestiá de greix; tots vestits de robes finíssimas, polits y flayrosos com damiselas yanitoses.

Homes hi ha sens entranyas, que passant prop d' aquells desgraciats los miran y's clavan á riurer. Pot ser presumen estos tals, que essent com son, desde nins, no comprenen tota la intensitat de llur desventura. Si, la comprenen y no sols la comprenen sino que d' ella s' planyen: es aixó cosa sabuda; mes encara que no ho fos podria dubtar-se? No pertanyer á género algun; no esser mes que una mostra, una apariencia d' home; viurer entremij dels homes y trobarse d' ells separat per un avench insondable; sentir batre al entorn la vida, com si fos mar impetuós, y veurers obligats á permaneixer en lo centre d' ella inmóvils y solitaris com un escull; sentir los propis pensaments y los sentiments tots oprimits per un cercol de ferro que jamay podrá fer trossos forsa alguna humana; tenir perpetuament davant los ulls una imatje de felicitat á la qual tot se dirigeix, en derredor de la qual tot giravolta, que tot ho colora é ilumina, y veurersen desmesuradament allunyats, en la obscuritat, en un buyt inmens y fret, com criatura mal-aleida de Deu; esser al mateix temps los guardians de la felicitat referida, la barrera que l' home gelós aixeca entre sos plahers y lo mon, lo puntal ab que assegura la sua porta, lo pedassot despreciable ab

que cubreix lo seu tresor; y tenir de viurer entre flayras delitosas, en mitj de las seduccions, de la joventut, de la bellesa, del travall, ab la vergonya á la cara, ab la rabia al pit, despreciats, escarnits, sens nom, sense família, sensa mare, sens un recort afectuós, separats de la humanitat y de la naturalesa, ¡ah! deu esser un torment que la pensa humana no pot compendrer, comparable sols al viurer ab un punyal clavat en lo bell mitj del cor.

Y esta infamia se consent encara; estos desventurats passejan per los carrers d' una ciutat europea, viuhen en mitj dels homes, y no udonlan, no mossegan, no matan, no escupan á la cara á la humanitat miserable que 'ls contempla sens enrojirse y sense versar llágrimas, y estableix associacions internacionals pera protegir los gossos y los gats!

Llur vida es un suplici continuat. Quan las donas no 'ls troban propicis á llurs intrigas, los odian com si fossen espías ó carcellers, y los torturan ab una manyagaria cruel, fins á convertirlos en furiosos ó insensats, com lo desgraciat eunuch negre de las *Cartas persianas*, quan posava al bany la sua mestressa.

Tot per ells es sarcasme: portan noms de perfums y de flors, per alusió á las donas de qui son guardians, y aixis son: *possessors de jacintos, guardians de lliris, custodis de rosas y de violas*.

Y de vegadas los desgraciats estiman! porque en ells, de las passions s' han impedit los efectes, no las causas; y tenen gelosía, y 's consumen y ploran llágrimas de sanch; y de vegadas quan se dirigeix al rostre de llurs donas un esguart desvergonyit, y veuhen que es correspont, perden lo judici y pegan. En temps de la guerra de Crimea un eunuch doná una vergassada al rostre á un oficial francés y aquest l' hi va partir la testa d' un cop d' sabre.

Impossible referir llurs sofriments, com los encanta la hermosura, com los complau una caricia, com los conmou una mitja rialleta, y quantas vegadas, mentres á llur oido arriba 'l suau remor d' un bes ardent, llur ma empunya lo mánech del punyal. Res te donchs d' estrany que en lo vuit immens de llur cor abriguen sols, per punt general, las fredas passions del odi, de la venjansa y de la ambició; que crescan burletas, mormuradors, xarriares, tafaners, espantadissos, cruels; que sían ó bestialment devots, ó astutíssimament traidors, y que quan poden prou, procuren venjarse en l' hom de l' afront fet en ells á la naturalesa.

Mes per lo mateix que 'ls domina la tristesa, senten sempre en lo cor la prepotent necessitat de la dona, y ja que no 'ls sia possible ha-

verla amant, la cercan amiga; s' amulleran; s' esposan ab dona que estia grossa, com Sunbullú, lo gran eunuch d' Ibrahim I, á si de tenir un nin á qui aimar: se fan un arém de verges, com lo gran eunuch d' Ahmeed II, per disfrutar, quan altre no, l' espectacle de la bellesa y de la gracia, lo bes afectuós, una ilusió d' amor: adoptan una jovencela pera tenir un sí de dona demunt lo qual reposar lo cap quan son vells; á si y efecte de no morir sens haver esment de lo que sia una caricia; pera poder escoltar en los últims anys de la vida una veu amorosa, després d' haver passat la vida entera oint las rialladas de la ironía y del despreci: no sent pochs los que enriquits en la cort ó en las grans casas, ahont desempenyan ensemps l' ofici de cap dels eunuchs y d' administradors, se compran, ja vells una hermosa torra en las marges del Bósforo, y en ella procuran oblidar; ensopir lo sentiment de la propia desventura en la alegria de las festas y los convits.

Entre las moltas cosas que 'm foren referidas de estos desgraciats, una me n' es quedada més viva en la memoria que totas las demés, y me la contá un metje jove de Pera. Rubutjant los arguments dels que diuhen que 'ls eunuchs no sofreixen:—Una nit, me digué, eixí d' una casa d' un rich musulman, ahont havia anat á visitar per tercera vegada á una de sas quatre mullers que patia una malaltia del cor. Tant á la entrada com á la sortida m' havia accompanyat un eunuch, pronunciant las acostumadas paraulas de—dones retirauos—que tenen per objecte advertir á las senyoras y á las esclavas que hi ha un home en l'arém, y que deuen evitjar que se las puga veurer. Quan estiguí en lo pati l' eunuch me deixá y jo 'm diríjí sol envers la porta. En lo moment en que anaba á obrirla, sentí que 'm tocaban al bras, y girant-me 'm veji davant, aixís entre la claror y la fosca, un altre eunuch, un jovenet de divuit á vint anys, d' aspecte simpátich, que m' esguardava de fit á fit ab los ulls humitejats per las llàgrimas. Demanili que volia. Titubejá un instant, després m' agafá una ma ab abduas las suas, y estrénymela convulsivament, me digué ab veu tremolosa que revelava un dolor desesperat:—Doctor! Tu que saps un remey per quiscun mal, no 'n sabrias un pera 'l que jo sofresch?—Jo no sé be redir lo que en mí produhiren estas sencillissimas paraulas: volguí respondrer, me mancá la veu, y no sabent ni que fer ni que dir, obrí soptadament la porta y me 'n ani. Mes durant tota aquella vesprada, y encara molts jorns aprés, apareixiam veurer aquell jove y oir aquelles paraulas, y mes d' una vegada 'm degui fer violencia pera no versar llàgrimas de commiseració.—

Filàntropos, publicistas, ministres, embaixadors, y vosaltres se-

nyors diputats en lo Parlament de Stambul, y senadors de la mitja lluna, aixequéu lo crit en nom de Deu, pera que esta sanguinosa ignominia, esta horrenda taca del honor humá, sia sols en lo segle esdevenir una memoria dolorosa com las horrorosas matansas de la Bulgaria.

GAYETÁ VIDAL DE VALENCIANO.

PALAMÓS

Patró de la barca
(aixís Deu vos dó
bon vent y bon nòlit
y millor retorn)
mostraume la carta
ahont vostre pilot
dibuixa las costas
llepadas pels flots;
que en ella sens dubte
hi falta un escoll,
que si l' envestisseu
¡ay pobret de vos!

Hauréu vist mil voltas
lo paratje ahoat
lo Ter desemboca
ple de gom á gom,
Viréu per la dreta,
vers l' ocás del sol,
no perdent de vista
la platja pel nort.
Passadas las Medas
(que son uns illots)
veuréu las muntanyas
que mudan de lloc,
la llanterna nova
del màrtir gloriós
qu' en compte de fletxes
empunya un bastó.

Voltéu las Formigas
al peu de Cap-gros,
preparéu amarras,
que ja sou al port.

Port ahont deposa
lo vent son furor
deixant á las ayguas
en constant repós.
Las naus aqui 's gronxan
semblants á bressols.
moguts per la mare
que fa dormí 'al noy.
Açó es lo refugi
mes segur del mon
açó es la gran terra,
açó es Palamós.

Mes de tanta calma
no 'us siéu, patró:
si hi salveu la barca,
hi perdéu 'l cor.
No atraquéu de dia
en lo tros de moll
qu' alsá l' artifici,
(qui 'l veurá conclos?);
que d' allí á pochs passos
hi cau un balcó,
de certa nereida
temple lluminós.

Si ella á la barana
àbocarse vol
y demunt vos clava
aqueells ulls de foch;
molt mes vos valdría
qu' algun moro en cors
vos portés á l' Africa
y 'us posés grillons,

puig del captiveri
procedent d' amor,
ningú de la terra
rescatarse pot.

Quants ella llambrega
se rendeixen tots;
que no vaja á l' era
qui no vulga pols.
Li diuhen Narcisa,
que es son nom de fonts,
mes sols per la Perla
la coneix tothom.
Ja sabeu ahont para
aquest nou escoll.
Notéulo en la carta
del vostre pilot.

BONAVENTURA CARLES ARIBAU.

